

Posudek vedoucí bakalářské práce

Katedra: Religionistiky
Akademický rok: 2015/2016
Název tématu: Stereotypy v českých médiích o muslimských ženách na území ČR
Autorka: Inesa Trojovská

Cílem předkládané bakalářské práce je zjistit, na kolik se český mediální obraz muslimských žen shoduje se zahraničním mediálním obrazem žen islámského vyznání. Dále si autorka klade otázku, *odkud se stereotypní představy učíme a proč je zpravodajská média úmyslně používají* (s. 10). Praktická část práce se opírá pouze o analýzu českých medií, což je v souladu se zadáním práce.

V první řadě bych chtěla vyzdvihnout autorčinu orientaci ve španělských zdrojích, ze kterých ve své bakalářské práci hojně čerpá.

První část práce je věnována uchopení pojmu stereotyp humanitními vědami. Autorka zde předkládá různé definice, které v závěru zjednodušeně shrnuje následovně: *ve čtyřicátých letech byl tento termín pojímán jako postoj, který se nezakládá na žádné empirii, v počátku šedesátých let byl stereotyp chápán jako atribut sociální nerovnosti a v sedmdesátých letech byly stereotypy pojímány jako sady přesvědčení vznikající zevšeobecnováním* (s. 44). Výše zmíněná citace se úplně neshoduje s poznatkem, které autorka v práci předkládá. Samozřejmě lze hovořit, že byl stereotyp některými autory výše zmíněným způsobem pojímán, nelze však souhlasit s takto podaným lineárním vývojem pojmu. Dále by si zasloužil vysvětlení výroky týkající se Waltera Lippmanna, který o stereotypu hovořil jako o „*obrazu v našich hlavách*,“ (s. 11). Lippmann ve své práci *Public Opinion* totiž dále uvádí, že člověk ve svém okolí většinou pozoruje to, co mu již předem nadefinovala jeho vlastní kultura svými stereotypy. Tvrdí tedy, že „*naše vnímání neprobíhá od pozorování k definování, ale od předem vytvořené definice události k jejímu pozorování*“ (Lippmann, Walter. *Public Opinion*. New Brunswick: Transaction Publisher, 1991. s. 81). V tomto kontextu pak lze hovořit o stereotypech jako obrazech v našich hlavách, které mají dle Lippmanna svůj konkrétní zdroj.

Na straně 15 autorka sice okrajově, ale odkazuje, že stereotypy nemusí být nutně záporné, ale v určitých situacích mohou být i prospěšné. Tento postřeh si zaslouží ocenění je však na škodu, že nebyl vzat v potaz v praktické části práce (viz dále v posudku).

Zdařile je rozpracována kapitola 1.4 „S.N. Balagangadhara a teorie stereotypu.“ Bohužel zcela v práci zaniká, proč je tato kapitola do práce zařazena a čím je Balagangadharovo uchopení stereotypu oproti zmíněným definicím výjimečné (v úvodu autorka deklaruje, že tato kapitola slouží k *objasnění toho, co vlastně vězí pod pojmem „stereotyp“ dle stávajících definic a s jakými nesnáze se současný výzkum na stereotypy střetává*, s. 9. Domnívám se, že text však na zmíněné problémy explicitně neodpovídá.). V průběhu obhajoby práce doporučuji, aby se autorka v krátkosti k této výtce vrátila a dovysvětlila ji.

V praktické části práce se Inesa Trojovská zabývá analýzou pěti mediálních případů věnujícím se muslimkám v českém prostředí. První tři analýzy hodnotím velmi pozitivně. Autorka mimo jiné trefně upozorňuje na mediální výroky politiků, které se v souvislosti s islámem mnohdy dostávají do rozporu s Listinou základních práv a svobod. Bohužel v mnoha případech se v analýze nedostane dále než k výše zmiňovanému právnímu dokumentu. Hlubší analýzu by si jistě zasloužily výroky srovnávající islámský šátek s nošením klobouku, či chozením v kapucích (s. 32). Autorka sice správně leč skrze jednu krátkou větu upozorňuje, že v jednom případě se jedná o náboženské sebevyjádření a v druhém o záležitost společenské etikety. Je však na škodu, že nepodrobila hlubší analýze,

proč nám v naší společnosti toto přirovnání dává smysl (na rozdíl od přirovnání předsedy muslimských obcí M. H. Alrawiho, který v tomto kontextu „volal po zákazu“ užívání motorkářské helmy viz s. 32), či se nepozastavila nad tím, proč se tyto dvě normy dostávají v sekulárním státě do sporu. Autorka bohužel nepřekračuje v analýze Základní listinu práv a svobod ani v posledním tématu pojednávající o situaci v Teplicích. Přitom kauza nabízí četná témata k analýze – např. fenomén muslimského šátku a jeho spojování v evropském myšlení s útlakem žen, tvoření „nepořádku“ a jeho spojování s islámem jako náboženstvím apod.

Za závažnější pochybení však považuji, že se v rámci jedné z analýz sama autorka dopouští nepodložených domněnek. Konstatuje například, že diskutovaná kauza je podána jako spor dvou náboženství a dále dodává, že je *pravděpodobné, že kdyby Kafka nebyl křesťanským pastorem, Nur by nemohla vyučujícího obvinít z prosazování jeho víry a soud by pak možná dívce neumožnil nový pokus na maturitní zkoušku* (s. 35-36). Smyslem její analýzy není rozhodovat, jak se věci doopravdy staly a co by se hypoteticky stát mohlo, kdyby se něco nestalo, ale zkoumat jak je kauza v médiích postavena a skrze jaké výroky je prezentována. Dále studentka píše: *Objevuje se však informace, že studentčin otec na Kafku ve škole křičel a nepustil vyučujícího ani ke slovu – z toho můžeme vyvodit, že kauza potvrzuje stereotyp, co hovoří o muslimech jako o výbušných, nepřičetných a snažících se vyvolávat konflikty v evropské společnosti* (s. 36). Domnívám se, že z takto podané informace nelze vyvodit nic, jelikož jak byla autorka vedoucí své práce několikrát upozorněna, zpráva může v této situaci konstatovat prostý fakt – tedy že otec studentky skutečně na vyučujícího z nějakých důvodů křičel. Zajímavé by však bylo sledovat, zda je ve zprávách tento incident výrazně spojován s náboženským pozadím otce. Jinak řečeno, ne každá zpráva objevující se v českých médiích o muslimech musí být nutně negativním (či pozitivním) stereotypem.

Podobného výroku se autorka dopouští i na straně 37, když tvrdí, že z *autorových* [rozuměj novinářových] *otázek je patrné pojetí muslimských žen, coby utiskovaných, neboť mezi jinými pokládá Dvořákové otázku, jestli nemá pocit, „že příliš zasahuje do práv těch zahalených žen“ – označit muslimky jako „ty zahalené ženy“ se mi zdá jako poukázání na to, že mají znevýhodnění v muslimském světě* (s. 37). V kontextu celé kauzy se lze zrovna tak domnívat, že novinář reagoval na všeobecně známý postoj k zahalování žen v islámu teplické právničky Ivy Dvořákové, který v roce 2014 zaplavil různé internetové domény. I. Dvořáková se jasně vyjadřuje k tomu, že je pro zákaz zahalení také proto, že jej vnímá jako utlačování práv a svobod muslimských žen. V rámci obhajoby práce doporučuji se k těmto výroky vrátit a lépe je vyargumentovat.

Dále také doporučuji, aby autorka odpověděla na otázku, kterou si klade v úvodu, ale dále na ni explicitně neodpovídá: *odkud se stereotypní představy učíme a proč je zpravodajská média úmyslně používají* (s. 10).

Jazyková stránka textu je až na výjimečné případy v pořádku. K výtce je pouze to, že na úvodu je patrné, že byl psán horkou jehlou, o čemž svědčí například formulace jeho posledního odstavce na straně 10.

Poněkud zvláště zní českému čtenáři hojně užívané slovní spojení *muslimský kolektiv*, které pravděpodobně vzniklo doslovným překladem ze španělských zdrojů.

Citační normy splňují všechny požadavky kladené na bakalářskou práci. Studentka prokázala, že umí pracovat s odbornou literaturou.

Přes výše uvedené námitky navrhuji práci k obhajobě a hodnotím ji stupněm velmi dobře minus. Při úspěšné a dobře formulované obhajobě navrhuji možnost zlepšení známky o půl stupně.

V Pardubicích, 10.5.2016

Zuzana Černá, Ph.D.